

Sve

Kurt Lüscher, Andreas Hoff, Gil Viry & Eric Widmer, Mariano Sánchez,
Giovanni Lamura & Marta Renzi, Andrzej Klimczuk, Paulo de Salles Oliveira,
Ágnes Neményi, Enikő Veress, Cecilia Bjursell & Ann-Kristin Boström,
Gražina Rapolienė & Sarmitė Mikulionienė, Sema Oğlak & Ayşe Canatan, Ana Vujović & Ajda Svetelšek
Nedim Gavranović, Olga Ivashchenko, Valentina Shipovskaya, Qing Lin & Xiying Wang

Generationen, Generationenbeziehungen, Generationenpolitik
Generations, intergenerational relationships, generational policy
Génération, relations intergénérationnelles, politiques de générations
Generaciones, relaciones intergeneracionales, política generacional
Generazioni, relazioni intergenerazionali, politica generazionale
Pokolenia, relacje międzypokoleniowe, polityka relacji międzypokoleniowych
Gerações, relações intergeracionais, política geracional
Nemzedékek, nemzedékek közötti kapcsolatok, nemzedéki politika
Generații, Politici generaționale și relații intergeneraționale
10. Generationer, relationer mellan generationer, generationspolicy
Kartos, kartų santykiai, kartų politika
Kuşaklar, kuşaklararası ilişkiler, kuşak politikası
Generacije, medgeneracijski odnosi, medgeneracijska politika
Generacije, međugeneracijski odnosi, generacijska politika
Покоління (генерації), міжгенераційні відносини, політика
міжгенераційних відносин
Поколения, межпоколенческие отношения, межпоколенческая политика
代, 代际关系, 代际政策

Ein mehrsprachiges Kompendium
A multilingual compendium
Un abrégé multilingue
Un compendio multilingüe
Un compendio multilingue
Wielojęzyczne kompendium
Um compêndio multilíngue
Többnyelvű kompendium
Un compendiu multilingvistic
Ett mångspråkigt kompendium
Daugiakalbis kompendiumas
Çok dilli bir Rehber
Kompendij v več jezikih
Višejezični kompendium
Багатомовний компендіум
Многоязыковой компендиум
多语言版本

GENERATIONES

“Generaciones” är ett nätverk bestående av forskare från olika länder och discipliner med det gemensamma intresset för analys av områden inom relationer mellan generationer gällande teori, metod, forskning och policy. Nätverket erhåller finansiellt stöd från excellenscentrum „Cultural Foundations of Social Integration“, University Konstanz.

„Generaciones“ ist ein freies Netzwerk von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern, in unterschiedlichen Ländern und Disziplinen, die sich mit aktuellen Fragen der Generationenanalyse in Theorie, Methodologie, Empirie und Politik beschäftigen. Es wird vom Exzellenzcluster „Kulturelle Grundlagen von Integration“ der Universität Konstanz gefördert.

“Generaciones” is a free network of scholars from different countries and disciplines concerned with the analysis of intergenerational issues in theory, methodology, research and policy. It is financially supported by the Center of Excellence „Cultural Foundations of Social Integration“, University of Konstanz.

Edition '17

© Universität Konstanz 2017

This book is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits use, duplication, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons license and indicate if changes were made.

ISBN 978-3-89318-076-9

Downloads:

www.generationen-compendium.de

Unterstützt von:



Introduktion

Som nämndes i förordet har vi i det här projektet tagit ett av flera möjliga perspektiv i analysen av begreppet generation. Det är inledningsvis lägligt att påpeka följande: när människor upplever sig själva – eller när andra upplever dem – att tillhöra en generation, så bekräftar det att begreppet generation har betydelse för individens sociala identitet och därmed för dennes handlingar. I vilken utsträckning det här sker beror på var och ens specifika situation, uppgiftens karaktär och den sociala omgivningen. En sådan synvinkel är särskilt lämplig när det gäller livet i ett postmodernt samhälle, där frågor om hur människor utvecklar sin personliga och sociala identitet är av vikt.

Den här utgångspunkten erbjuder ett konceptuellt ramverk för analys av generationer. Det knyter an till Karl Mannheims välkända heuristiska verktyg "Generationslagerung – Generationen-zusammenhang – Generationeneinheit" där betydelsen av medvetenhet och identitet indikeras men under andra antaganden.

Ett sådant perspektiv drar uppmärksamheten till relationer mellan olika generationer och dynamiken i dessa relationer, som behöver ett specifikt fokus på socialisering och generativitet. För detta syfte föreslår vi en specifik terminologi. Erfarenheten av den mänskliga förgängligheten, förståelsen av generativitet och slutligen sökandet efter mening är alltid relevant. Detta är både historiska och aktuella teman. Den motsägelsefulla dynamiken mellan nutid och framtidens osäkerhet förstärker intresset för det nuvarande "generationsproblemet" (med referens till Karl Mannheim, grundaren av generationsteorin).

Detta perspektiv är annorlunda i jämförelse med ett som uppfattar generationer som sociala kategorier eller grupper, jämförbart med sociala klasser (historisk definition av generationer). Frågan är om sådana "gemensamma erfarenhetsbaserade samhällsgrupper" kan observeras över huvud taget. Ett annat perspektiv fokuserar på familjegenerationer (släktforskningsdefinition på generation).

Vårt perspektiv tillåter ett utforskande av gemensamma nämnare mellan dessa två uppfattningar. Eftersom relationer mellan generationer måste organiseras, så måste man likväl ta hänsyn till strukturella och demografiska faktorer. På detta sätt kommer också den politiska dimensionen in, vilket klargörs genom det nya begreppet generationspolicy. Det ger också möjlighet till en fortsatt utveckling av rättigheter i relationer mellan generationer.

Genom att betona ett av flera tänkbara perspektiv, så antyder det möjligheten att utvidga de områden som borde utforskas utförligare. Vi avser att fördjupa oss i de socio-kulturella aspekterna samt ett livslångt perspektiv¹ i framtiden. Kommentarer är mer än välkomna.

Varför ett flerspråkigt kompendium? Det är ett välkänt faktum att vetenskap sker på global nivå, vilket är uppenbart i nästan varje kandidatexamen. Det är uppenbart att engelska har företräde.

¹ I den tyska texten används begreppet Lebenslauf (Eng. life-course) vilket här översätts till livslångt perspektiv för att förtydliga kopplingen mellan relationer mellan generationer och det livslånga lärandet.

Den enhetlighet som detta ger sken av är ofta förrädisk eftersom den gömmer de subtila skillnaderna som finns i olika kulturer och språk. En ökad konvergens i institutionella och juridiska regleringar på europeisk nivå samt liknande sociala trender i europeiska länder döljer den fortsatta existensen av kulturella skillnader. Dessa skillnader uttrycks i olika förståelse av (en till synes) likartad, eller till och med likadan, generationsterminologi.

Vår uppfattning är att flerspråkighet stöder en bättre förståelse av fenomenen och deras teoretiska utforskande inom generationsforskning. Subtila skillnader väcker fortsatta funderingar. Särskilt utmanande är termer som inte har en direkt översättning.

Kommentarer till den svenska versionen

Den här översättningen till svenska kan ses som sprungen ur ett samspel mellan författarna och tidigare språkversioner av detta kompendium. Utgångspunkten har varit den engelska versionen av texten men vid tvekan om hur ett ord eller hur en mening skulle översättas gick vi också till de tyska, spanska och franska versionerna av texten. Detta gav en bredd i förståelse inför översättningen. Genom en fokuserad interaktivitet mellan författare och text, samt mellan de två författarna, var syftet hela tiden att balansera mellan en översättning som låg nära originaltexten och en språkligt och innehållsmässigt meningsfull översättning. Det här förhållningssättet delar vi med flera av de andra författarna i kompendiet.

Olikheter i ordföljd är en anledning till att meningarna måste byggas upp på olika sätt. Här har vi generellt sett försökt använda oss av den ordföljd som är vanlig i svenskan. Det kan dock vara svårt att ta ett steg tillbaka från den text på engelska som vi har haft som utgångspunkt och det är möjligt att vissa meningar följer en engelskspråkig meningsuppbyggnad på grund av detta. En annan problematik handlar om att vissa engelska uttryck kan kräva flera ord, och därmed upplevas som en rad olika begrepp istället för ett uttryck, för att säga samma sak på svenska. Ett konkret exempel är 'intergenerational relationships' som vi har översatt till 'relationer mellan generationer'. På andra ställen har vi valt att översätta flera ord till ett enda begrepp, som exempelvis 'generationspolicy' som en översättning av 'intergenerational policy'. På något ställe har vi valt att behålla de engelska begreppen i den svenska översättningen. Vägledande har varit att på bästa sätt kommunicera budskapet från den ursprungliga texten.

Vår sista kommentar gäller själva fältet relationer mellan generationer, som vi vill hävda är ett utforskat område i Sverige. Hela det svenska välfärdssystemet har byggts så att individen inte ska vara beroende av andra utan kunna få statligt stöd för att leva ett självständigt liv. Det här har gjort att på vissa områden kan det upplevas som om individen är helt fristående från familj och släkt. Samtidigt är familjen en stor och viktig del i många människors liv. Det finns också luckor i välfärdssystemet där familjen ibland måste kliva in och ta ansvar för yngre, samtida eller äldre generationer. Upplevelsen av att ingå i ett familjesystem och/eller ett statligt välfärdssystem ser olika ut från individ till individ. Samtidigt vill vi påstå att det bland många individer finns en inställning att det är staten som ska lösa sociala problem, inte familjen. I en tid då det statliga trygghetssystemet svajar är det mer aktuellt än någonsin att se på hur generationer, både inom familjen och i allmänhet, kan stödja varandra för en positiv utveckling.

Cecilia Bjursell och Ann-Kristin Boström

Generationsbegreppet

Aktualiteten i relationer mellan generationer

10.01 Uttryck som "konflikter mellan generationer", "solidaritet mellan generationer" och "pensionsbördan" är exempel på begrepp i den samhällliga diskursen som berör området relationer mellan generationer. Detta är uttryck för en retorik som speglar den samhällliga diskursen kring hur relationer mellan generationer uppfattas och bedöms. Det som karaktäriserar retoriken kring relationer mellan generationer är en antagonistisk struktur mellan idealisering (solidaritet) och hotfullhet (konflikt) där skillnader mellan generationer ofta dramatiseras. Metaphorer är viktiga element i retoriken kring relationer mellan generationer. Följande metaphorer kan urskiljas (enligt J. Bilstein 1996, *Metaphorik des Generationenbegriffs*. In Liebau/Wulf: *Generation*. Weinheim) – Se tabell 1:

Varianter på generationsmetaforer	Exempel
Utveckling	Skapandet av "den nya människan"
Cykler och processer	Generationskedjor, livets årtider
Regler	Generationskontraktet
Förbättring	Läraren som trädgårdsmästare, ungdomen är framtiden
Främlingskap och splittring	Krig mellan generationer

10.02 Enligt L.L. Nash (1978. *Concepts of existence*. In: *Daedalus* 107, 1) härrör det grekiska ordet "genos" ur verbet "genesthai", som betyder "att bli till" och beskriver att kliva över den ständigt föränderliga tröskeln till livet. Genom barns födsel uppstår en ny generation, som är annorlunda än föräldrarnas. Detta repeteras vid uppkomsten av varje ny generation. Detta skeende upprepas om och om igen, men är i grunden samma företeelse. I det antika Rom fick den grekiska termen "generatio" betydelsen "begynnelse", "skapelse", "fortplantning". Därmed skapar skaparen sin egen avbild, men när det gäller människan är skapelsen annorlunda än sin skapare om än inte som egen art. Dessutom pekar J. Bilstein på att termen bygger på två grundläggande idéer – begynnelse och skapelse liksom kontinuitet och cykliska processer, med andra ord skapelse och tillhörighet – vilket också speglas i dess metaforiska användning. De här grundläggande spänningarna visar på en potential i ambivalens och en upplevelse av ambivalens i relationen mellan generationer, som manifesteras i polariseringen i retoriken kring relationer mellan generationer – S. Wiegel (2006. *Genea-Logik*) betraktar generation som ett nyckelbegrepp i olika akademiska discipliner i skärningspunkten mellan evolution och tradition, också gällande skillnader mellan naturvetenskap och humaniora. Detta återspeglas i rådande forskningsmetoder där generationer antingen "räknas" eller "berättas".

10.03 För att förstå vikten av begreppet generation är det nödvändigt att kort betrakta dess historia och skillnader i användning. Övertygelsen om att något kan utvecklas från något existerande är själva kärnan i begreppet generation. Avgörande är att den nya generationen är distinkt åtskild från den tidigare och samtidigt delar gemensamma kännetecken med den föregående.

Begreppets historia kan då – med viss förenkling – indelas i faser (att förena begreppet med antropologi, biologi, historia och sociologi är därför viktigt).

10.04 De tre faserna i begreppets historia

1. Den första fasen inkluderar antiken och medeltiden och karaktäriseras av ansträngningar att förstå nutiden baserat på dåtiden och traditioner. Det antas att det finns analogier mellan den temporära strukturen i individens liv och samhällets utveckling, som uttrycks genom familj och släktskap. Redan i denna tidiga fas erkänns kunskapsöverföring från generation till generation och lägger på så sätt grunden för en pedagogisk förståelse för relationer mellan generationer.

2. Den andra fasen börjar med modern tid. Den här fasen karaktäriseras av en övervägande användning av begreppet generation för att signalera övergången till en ny och öppen framtid. Generation ses som vägen till framgång. Fokus är på konst och vetenskap. Betoningen av begreppet går hand i hand med en uppfattning om relationer mellan generationer som fokuserar på lärar-elev modellen för kunskapsöverföring. Som en kontrast är generationsskiftet inom familjen förgivettagen och har växt fram som ett borgerligt ideal. På samma sätt som i den första fasen handlar de flesta exempel om män.

3. Den tredje fasen förstår generation utifrån en närliggande historisk tid, där generationsbegreppet används som ett diagnostiskt verktyg för att beteckna en tidsperiod. Det här uttrycker ett förändrat perspektiv på relationer mellan dåtid, nutid och framtid. Framtiden ses som osäker, trots inriktningar som är förankrade i det förflutna och i traditioner som fortfarande är verksamma. Denna inre motsättning är tydlig i postmoderna analyser av samhället. Bristen på visshet har också bidragit till att vidga vyerna för att förstå generationer: generationsskiftet i familjer och samhället ställs i relation till varandra. Det här är mest tydligt inom social policy som rör frågor om att omfördela rättigheter mellan generationer som en del i välfärdsstatens sammanhang (och dess reformer). Begreppets nuvarande mångfald

10.05 Det postmoderna uppmärksammar genusstrukturer vilket följaktligen får konsekvenser för den socio-politiska analysen. Kvinnors roll erkänns och relationen mellan de två könen diskuteras. Diskursen är påtagligt påverkad av en allestädes närvarande media och hur vi hantarer den. Det här ger återigen konsekvenser för samband mellan generationer och kön, som exemplet omsorg (Eng. caring) visar.

Begreppets nuvarande mångfald

10.06 Det nuvarande intresset för generationsfrågor återspeglas i ett antal publikationer – delvis under nya beteckningar – som konkurrerar om uppmärksamhet. Nedan försöker vi systematisera dessa med avseende på begreppets historia genom att använda titlar på aktuella publikationer.²

² Med tanke på att det finns ett begränsat antal publikationer på svenska som behandlar relationer mellan generationer så refererar vi även till litteratur på andra språk, med tonvikt på texter skrivna av svenska forskare på engelska.

1. *Generationer i släktforskning, släktskap, förfäder och familjeroller:*

Exempel på litteratur:

Kunskapscenter. Hur lång är en generation? Hämtad den 7 mars 2016 från http://www.ancestry.se/learn/learningcenters/default.aspx?section=lib_Generation

2. *Generationer i pedagogik, utbildningsrelationer och roller i skolor, företag (exempelvis mentorskap) och i samhället och kulturen i stort.*

Exempel på litteratur:

Bjursell, C. (2015). Organizing for Intergenerational Learning and Knowledge Sharing. *Journal of Intergenerational Relationships*, 13(4): 285–301.

Boström, A-K. (2010). *Klassmorfar i skolan, ett framgångsrikt exempel på generationsöverskridande lärande och socialt kapital*. Stockholm: Författarnas Bokmaskin

Boström, A-K. (2003). *Lifelong learning, intergenerational learning and social capital*. Diss. Stockholm: Institute of International Education, Stockholm University.

Brundin, E., Johansson, A. W., Johannisson, B., Melin, L. & Nordqvist, M. (Red.) (2012). *Familjeföretagande: affärer och känslor*. Stockholm: SNS förlag.

Karlsson, A. (2000). *Familjen & firman*. Diss. Stockholm: Handelshögskolan: Stockholm.

3. *Generation i socio-kulturell och historisk betydelse, som ...*

a) *krig, ekonomisk och politisk oro och hur det präglar kollektiv identitet.*

Exempel på litteratur:

Björnsson, Anders (2005). *Generationen utan uppdrag: politiska journaler*. Stockholm: Hjalmarson & Högberg.

Odén, B. (1985). *De äldre i samhället-förr. Arbetsrapport 22 från projektet äldre i samhället-förr, nu och i framtiden*.

b) *trendsättande kulturella rörelser, stilar och arbete.*

Exempel på litteratur:

Parment, A. (2013). *Generation Y vs. Baby Boomers: Shopping behavior, buyer involvement and implications for retailing*. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 20(2): 189–199.

Parment, A. (2012). *Generation Y – framtidens konsumenter och medarbetare gör entré*. Stockholm: Liber.

Rosander, R. (2014). *Generation X och Y – deras behov av ledarskap i arbetslivet*. Västerås: Mälardalens högskola.

c) *välfärdsstatens regleringar, rättigheter och skyldigheter (exempelvis finansiering av äldres trygghet) ...*

Exempel på litteratur:

Batljan, I., & Lagergren, M. (2000). *Kommer det att finnas en hjälpsande hand: Bilaga 8 till Långtidsutredningen 1999/2000*. Stockholm: Fritzes.

Ronström, O. (1998). *Pigga pensionärer och populärkulturer*. Stockholm: Carlssons. SOU 2013:25. *Åtgärder för ett längre arbetsliv*. Socialdepartementet. Pensionsåldersutredningen.

SOU 2002:29. *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring. Diskussionsbetänkande av den parlamentariska äldreberedningen.* Stockholm: Fritzes.

4. *Definition av generation som en specifik undergrupp som betonar en livsstil eller en idealtyp som kopplas till en viss generation.*

Exempel på litteratur:

Bjursell, C. & Hultman, S. (Red.) (2012). *Leva hela livet.* Hestra: Isaberg förlag.

Hellman, J. & Lindgren, A. (2005). *Vad varje 40-talist bör veta!* Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Kristoffersson, B. (2005) *Pensionär – aldrig i livet! Elva 40-talister om sina liv och sin framtid.* Stockholm: Bokförlaget Langenskiöld.

Rasmusson, L. (2008). *Åldersupproret: man är inte för gammal bara för att man är äldre.* Stockholm: Natur och kultur.

Andra uttryckssätt kan handla om begreppet generation i metaforisk betydelse, till exempel som generation i läkemedel, apparater och teknik.

Begreppsliga grunder

Utgångspunkt

10.07 Begreppet "generation" används ofta som ett tolkande ramverk där dess mening antas vara känd eller kan utläsas ur sammanhanget. Om begreppet ska användas i forskning är det dock nödvändigt att beskriva vad det betyder och att ge det en teoretisk förankring. I ett försök att systematisera begreppets mångtydighet genom att använda robusta definitioner, så tillämpar vi en modifierad version av den så kallade semiotiska triangeln. Enligt den är begreppets betydelse resultatet av den länk som uppstår i en tolkande ansats mellan en term och det som refereras till (som är baserat på teoretiska antaganden och praktiska mål). Utifrån detta perspektiv kan definitioner tolkas som heuristiska hypoteser. Begrepp innehåller teoretiskt baserade antaganden om att något förväntas ske. Om så är fallet, är det rättfärdigat att arbeta med begreppet. Begreppet kan dock behöva ändras, förfinas eller kompletteras.

10.08 Vår utgångspunkt är *gränsöverskridande relationer mellan generationstillhörigheter och tillskrivelser av identitet*, som kan förstås utifrån etymologi och begreppets historia, som lyftes fram i introduktionen. Detta sätter fokus på sociala relationer mellan individer och grupper eftersom de – ur ett sociologiskt perspektiv – konstruerar identiteter. Det kan dessutom tillämpas på de privata och offentliga livsfärerna och kan uttryckas som individuell och kollektiv livsstil. Gestaltningen av relationer mellan generationer i traditioner och sedvänjor, liksom i juridiska överenskommelser, indikerar nödvändigheten av ett kontinuerligt skapande av en ny generationsordning, det vill säga politiska dimensioner av generationer. Det inre sambandet mellan dessa grundläggande fakta antyder att vi kan referera till detta som ett begreppsmönster. Vi föreslår därför tre grundläggande definitioner: generationer och generationsidentitet, relationer mellan generationer och generationsordning och policy. Dessa kan sedan bli referenspunkter för en stegvis definiering av andra fakta.

Generationer och generationsidentitet

Grundläggande definitioner

10.09 *Begreppet "generation" uppfyller syftet att analysera identitetsrelevant samspel mellan handling och sociala relationer med anknytning till specifika demografiska kohorter, släktskap, organisatoriskt medlemskap eller erfarenheten av historiska skeenden. Fokus ligger på tänka, känna, vilja och agera, på individens och kollektivs livsformer och livsförlopp.*

10.10 Vi talar om generationstillhörighet som en tillskriven social identitet för att undvika fällan av en essentialistisk definition och fokuserar på handlingar som kan observeras empiriskt. Tidvis kan detta ske i en överförd betydelse genom att referera till handlingar i kollektiv, till exempel sociala grupper eller grupper med gemensamma upplevelser (bestående av hela generationer). Tanken om identitet är relevant även i detta avseende.

10.11 Genom en självreflekterande tillskrivelse av generationsidentitet skulle man kunna säga – genom att parafrasera Johann Wolfgang Goethe i självbiografin "Dichtung und Wahrheit" – att om en person föddes vid en tidpunkt tio år tidigare eller senare än den givna skulle den ha blivit en helt annan person med hänsyn tagen till hans/hennes utbildning och påverkan från omvärlden. Födelsekohort, ålder, tillhörighetens varaktighet och historiska händelser inkluderar sociologiska definitioner av tid.

Skillnader mellan generationer

10.12 Uppfattningen att det finns identifierbara generationer antyder med nödvändighet en distinktion från andra generationer. Skillnader mellan generationer kan därmed identifieras i termer av formativa erfarenheter liksom förändringar i livet och samhällets historia, och därmed i termer av känslor, tankar, kunskap och handling. Bakgrunden till skillnader mellan generationer uppstår genom dominerande kännetecken i det gemensamma samhällets historia. Skillnader mellan generationer kan identifieras mellan individer liksom mellan generationer som "grupper med gemensamma upplevelser".

Att tillhöra mer än en generation: generationsmångfald

10.13 Varje individ kan i princip tillhöra flera generationer samtidigt. Det här kan erbjuda möjligheter såväl som påfrestningar i sociala relationer. Till exempel kan äldre syskon ta på sig föräldruppgifter (omsorg och fostran) gentemot yngre syskon. Släktens yngre generationer kan tillfälligtvis ta rollen som lärare gentemot de äldre generationerna utifrån deras högre kompetens gällande användandet av kommunikationsteknologi, medan de fortsätter att vara beroende av de äldre generationerna gällande försörjning eller i företagshierarkier. Föräldrar som studerar kan tidvis anta rollen som student medan vid andra tidpunkter antar de föräldrarollen gentemot sina barn.

10.14 Generationsmångfald är karaktäristiskt för varje individ. På detta sätt blandas släktskap, sociala och kulturella influenser. Det här kan ge upphov till rollkonflikter och upplevda motsättningar.

Socialisering i generationssammanhang: generativ socialisering

10.15 Vad är det som *utmärker* individuella och kollektiva relationer mellan generationer? I regel går de hand i hand med inlärningsprocesser som är kopplade till ett gemensamt genomförande av uppgifter liksom ansträngningar att upprätthålla och utveckla relationer mellan generationer över släktled. Det här antagandet illustreras på följande sätt: när gamla och unga, till exempel mor- och farföräldrar och barnbarn, gör någonting tillsammans kopplas detta ofta till lärande. Referenser till ålder eller generationstillhörighet är också relevant för många former av lärande. Genom detta aktualiseras en tredje faktor, nämligen överföringen, anpassningen och utvecklingen av det materiella, sociala och kulturella arvet. Dessa är specifika socialiseringsprocesser.

10.16 *Generativ socialisering kan definieras som utvecklingen av olika nyanser i social identitet vid generationsöverskridande lärande och ett kritiskt beaktande av deras gemensamma ekonomiska, sociala och kulturella arv.*

Generativitet

10.17 Generativitet används ofta synonymt med generativt beteende i demografi. Enligt Erikson förstås det inom psykologin som en benägenhet från den äldre generationen att ta hand om de yngre. Vi föreslår en mer omfattande förståelse bestående av tre steg:

- En *första* generalisering länkar föreställningar om generativitet till idén att människor har en förmåga att begrunda existensen av efterföljande generationer i tanke och handling. De kan kontrollera sitt generativa beteende i hög grad. De flesta kan fatta ett beslut om att ingå i föräldraskap.
- En *andra* generalisering är att människor har kapaciteten att ta hänsyn till kommande generationers välmående och agera därefter. Det här kan antas vara en skyldighet och ett ansvar för både individen och samhället.
- En *tredje* generalisering, som nyligen har introducerats i debatten, tar hänsyn till erfarenheten och insikten att även unga kan, individuellt och kollektivt, utveckla en medvetenhet om äldres välmående.

10.18 Enligt ovanstående, föreslår vi följande definition: generativitet hänför till *den mänskliga förmågan att vara individuellt och kollektivt medveten om det ömsesidiga beroendet mellan generationer och att ta hänsyn till detta i sina handlingar.* — Den här tolkningen av generativitet betonar potentialen för individens och samhällsgruppers sökande efter mening.

Dimensioner i relationer mellan generationer

Grundläggande definition

10.19 *Sociala relationer mellan individer från två eller fler generationer, liksom inom en och samma generation, karaktäriseras av en medvetenhet om generationstillhörigheten med dess likheter och skillnader (relationer inom och mellan generationer).*

10.20 Dessa relationer konkretiseras genom ömsesidig och reflekterad inriktning, övertygelse, utbyte och lärande. Strukturen och dynamiken hos relationer mellan generationer är bland annat beroende av institutionella uppgifter (att säkra försörjningen, omsorg och uppfostran). Samtidigt är det viktigt att bevara och utveckla själva relationerna.

10.21 Vår definition baseras på beskrivningen av (individuella eller kollektiva) sociala relationer som ett ständigt pågående samspel som "ramas in" på detta sätt och som därmed inte är unika. I många fall sätts ett ramverk från början genom uppgifter som måste genomföras tillsam-

mans eller genom sociala roller där vi möter varandra. Mest intressanta är relationer mellan föregående och efterföljande generationer.

10.22 I ett antal teoretiska och empiriska analyser ställer man sig frågan huruvida man kan identifiera en social logik kring hur relationer mellan generationer uppstår. I vilken utsträckning kan reglerna om utbyte och ömsesidighet tillämpas? Är detta en annan utmärkande egenskap för relationer mellan generationer?

10.23 I detta sammanhang är uppskjutandet av ömsesidighet eller förverkligandet av ömsesidighet mellan föregående och efterföljande generationer av särskilt intresse. På vilket sätt tar dessa regler form gällande överföring av olika slag mellan föregående och efterföljande generationer? Hur ser relationen ut mellan privat och offentlig överföring? Tre begrepp, konflikter mellan generationer, solidaritet mellan generationer och ambivalens i relationen mellan generationer, tillhandahåller en begriplig inriktning för att närma sig dessa frågor.

Konflikter mellan generationer

10.24 *Begreppet konflikter mellan generationer baserar sig på en uppfattning att dynamiska skillnader mellan generationer oundvikligen leder till konflikter.*

10.25 En allmän uppfattning i traditionell och populär litteratur är att konflikter mellan unga och äldre är en mer eller mindre naturlig del av den (sociala) karaktären i dessa relationer. Hur detta tar form blir en drivkraft för samhällets inneboende system-struktur. Maktstrukturer i familj och släkt förstås som en "naturlig" utgångspunkt. Konflikter mellan unga och gamla har på senare tid diskuterats i relation till fördelningen av samhällets resurser och deltagande i välfärdssamhällets institutioner.

Solidaritet mellan generationer

10.26 *Solidaritet mellan generationer kan beskrivas som ett uttryck för ovillkorligt förtroende mellan individer i samma eller olika generationer.*

10.27 Begreppet solidaritet mellan generationer har i första hand blivit allmänt känt genom forskning om åldrandet och relationer mellan generationer i USA, delvis som en reaktion mot föreställningen om en isolerad kärnfamilj, en försvagning av familj och släktskap och en ensidig uppfattning om behovet av äldres stöd. Ofta hänvisas till modellen utvecklad av Bengtson och Roberts (Intergenerational solidarity in aging families. *Journal of Marriage and Family*, 1991: 856–870) där sex dimensioner urskiljs: (1) associational solidarity (interaktioners frekvens och mönster), (2) affectual solidarity (typ, omfattning och ömsesidighet gällande positiva känslor), (3) consensual solidarity (omfattningen av överenskommelse gällande attityder, värderingar och övertygelser), (4) functional solidarity (omfattning av givande och tagande av stöd och resurser), (5) normative solidarity (styrkan i åtagandet i familjeroller och åtaganden) och (6) structural solidarity (strukturella möjligheter för relationer mellan generationer, så som familjens storlek eller geografisk närhet).

10.28 Det bör sägas att denna föreställning om solidaritet endast rör relationer mellan generationer inom familjen. Kritiker menar att givande och tagande, eller att vara involverad i gemensamma aktiviteter, även kan ske ofrivilligt och under tvång. Det finns dessutom en risk för en normativ idealisering av relationer mellan generationer. Därmed kan man föreslå att typologin ses som ett förslag till en dimensionering av relationer mellan generationer. Det blir dock problematiskt att generalisera till samhällsnivå. Det mångsidiga solidaritetsbegreppet vilar i allmänhet på en övertygelse av att betydelsen av relationer mellan generationer i första hand definieras genom dess bidrag till en ökad sammanhållning i samhället. Genom detta blir avgörande aspekter av den inre dynamiken i relationer mellan generationer förbisedda. På samma sätt blir de sociala betingelser som formar dem underskattade. Det här blir uppenbart i design, insamling och analys av empirisk data.

Ambivalens i relationer mellan generationer

10.29 Begreppet ambivalens i relationer mellan generationer syftar på det faktum att mikro-sociologiska och makro-sociologiska relationer mellan generationer samtidigt kan uttrycka motstridiga och sammanhållna attityder och beteenden, så som kärlek och hat, oberoende och beroende, närhet och distans. Detta har sitt ursprung i erkännandet av samhörighet och variation. Vårt förslag till definition är:

10.30 *Begreppet ambivalens i relationer mellan generationer hänför i en allmän mening till erfarenheten av pendelrörelsen mellan två motsatta poler av känslor, tankar, behov och sociala strukturer i sökandet efter mening i sociala relationer, fakta och texter, som är viktiga för nyanser inom jaget och för handlingsförmågan.*

10.31 Begreppet ambivalens har sitt ursprung i psykoterapi liksom i Simmels begrepp individualitet och socialitet. Det måste betonas att den vetenskapliga föreställningen om ambivalens (i kontrast till hur begreppet används i vardagen) inte per automatik har en negativ konnotation – erfarenheter av och att hantera ambivalens kan därmed ses som en utmaning för att hantera relationer. Det här kan ske på ett socialt, kreativt och innovativt sätt. Inflytande, makt och auktoritet kan också vara betydelsefullt. Följaktligen kan olika sätt att hantera ambivalens urskiljas, så som "solidaritet", "frigörelse", "isolering" och "symbios".

10.32 Generationsbegreppets etymologi hänför till spänningen mellan kontinuitet och innovation. Den parallella intimiteten och distansen resulterar också i sådana spänningar gällande relationer mellan generationer.

10.33 *En generell heuristik hypotes kan postuleras enligt följande: av strukturella skäl – nämligen en intim och oåterkallelig karaktär – får relationer mellan generationer en hög potential för upplevd ambivalens. De "är" dock inte alltid, och i alla fall, ambivalenta.*

10.34 Att tilldela en generationsidentitet sker inom en demografisk, social och kulturell struktur. Det ger ett ramverk till faktiska relationer mellan generationer för individer, grupper, organisationer och andra sociala enheter. De här *strukturella* enheterna kan kallas *relationer mellan generationer på samhällsnivå*.

10.35 Den här beskrivningen skiljer sig från de som enbart avser "relationer" som en mikro-social interaktion och "samhällsrelationer" som makro-social betingelse. Vi måste beakta att det också kan finnas (abstrakta) relationer mellan makro-sociala enheter, som manifesteras genom faktisk interaktion mellan dess medlemmar. Generationsbegreppet är därför lämpligt för att skapa band mellan mikro- och makronivå, trots olikheterna. Indikationer av detta kan återfinnas i Mannheims konceptuella mönster, nämligen "generationsposition – faktisk generation – generationsenhet".

10.36 Ur ett demografiskt perspektiv är födelsekohort den viktigaste strukturella enheten. De definieras som *alla människor födda under en given tidsperiod. I organisationssammanhang är kohort alla människor som blev medlemmar i organisationen under en given tidsperiod*.

10.37 Enligt definitionen av generation ovan, är födelsekohort generationer om de ingående människorna, eller andra, kopplar födelsedatum, ålder eller inträde i en organisation med biografiska eller historiska erfarenheter av något slag som är relevant för deras identitet och handling.

10.38 Analysen av strukturella relationer och dynamiken mellan människor från olika generationer kan också särskiljas baserat på tid. Å ena sidan finns det generationer som lever i samma tid (*synkronisk*). Å andra sidan finns det generationer som inte delar liv (*diakronisk*), liksom samberoendet mellan synkronisk och diakronisk generationserfarenhet.

10.39 Generationer bildar ett komplext system av sammansatta sociala och tidsmässiga strukturer och relationer. Dessa kan observeras i den mångsidiga generationstillhörigheten hos individer och i relationer mellan generationer. De kan kulminera i upplevelser av ambivalens om den senare inkluderar en fas av reflektion kring motstridiga möjligheter. Detta situeras i föregående generationers arvsföljder och deras förlängning in i framtiden. Det saknas fortfarande forskning med analyser av generationer och relationer mellan generationer utifrån en tidsdimension, och det är därmed ett lovande område för teoriutveckling och forskning om relationer mellan generationer.

Element i generationsordning och generationspolicy

10.40 Med tanke på barnets långvariga beroende av "de gamla" liksom äldre människors beroende av omsorg från "de unga", kommer relationer mellan generationer att handla om att arrangera en naturlig socio-kulturell uppgift som kräver regler och förordningar. Det här är ett uttryck för förståelsen av dessa uppgifter och förhandlingen om variation och inflytande. Ett exempel är hur begreppet föräldraauktoritet har ersatts av begreppet föräldraomsorg vilket indikerar en historisk förändring i generationsordningen.

10.41 Termen "relationslogik" hänför till en etablerad form för att arrangera sociala relationer, deras institutionella situering i ekonomiska och politiska maktrelationer och deras rättfärdigande genom traditioner, vanor och normer. De här reglerna, som ingår i sociala strukturer, hänvisar till en generationsordning.

Grundläggande definition

10.42 En generationsordning kan definieras som summan av existerande regler för att organisera relationer mellan generationer i samhället och dess uppdelning i tradition, vanor och regler. Detta uttrycks genom lagar och som element i relationslogiken. Båda är också uttryck för existerande makt och auktoritetsstrukturer.

Generation och kön

10.43 Generation och kön är analytiskt och empiriskt nära sammanbundna. Båda dessa kategorier hänvisar till biologiska fakta som kräver sociala, politiska och kulturella organisationer. Generativitet avgörs utifrån könsrelationer. En historisk återblick visar att generationsbegreppet främst har använts för tolkning av män. Detta återspeglas i regleringar liksom i den asymmetriska fördelningen av (vardagliga) uppgifter. Dynamiken i påstådd och faktisk förändring av könsroller under de senaste decennierna är därför nära förbunden med hur relationer mellan generationer organiseras. Det bästa exemplet är hur "omsorgsuppgifter" organiseras.

Rättigheter i relationer mellan generationer

10.44 Föreställningen om rättvisa inkluderar sociala normer liksom individens dygd. Det här gäller också när relationer mellan generationer organiseras. Utifrån denna föreställning är rättvisa relevant i mikro-sociala (till exempel lärande i vardagen) och i makro-sociala (till exempel gällande fördelningen av samhällets resurser) sammanhang. Utifrån Aristoteles tes, som har varit vägledande fram till idag, kan vi urskilja två olika dimensioner av rättvisa.

– Den första dimensionen handlar om *förfaranderegler*. Här krävs att regler i samhällsordningen tillämpas rättvist och likvärdigt, vilket också gäller för relationer mellan generationer.

– Den andra dimensionen syftar på innehållet.

10.45 Ett *rättvist utbyte* postulerar att man bör sikta på en jämlik nyttofördelning i förhållande till individernas prestationer. I litteratur inom statsvetenskap och nationalekonomi kan detta även anges som *rättvis fördelning*. Vidare kan *fördelningsrättvisa* referera till en individs position, värde eller förtjänst i förhållande till staten. *Behovsbaserad rättvisa* är ett annat begrepp för detta.

10.46 Nyligen har en pragmatisk förändring observerats i den filosofiska och etiska diskursen. Kärnan handlar om ett fokus på sociala sammanhang, som resulterat i postuleringen av *deltaganderättvisa* eller *inkluderingsrättvisa*.

10.47 När detta appliceras på organiseringen av relationer mellan generationer betyder detta: föräldrar tillhandahåller materiella och immateriella tillgångar till sina barn som inte omedelbart, och ibland inte alls, återbetalas, om det ens är möjligt. Därmed handlar det om mer än bara ett rättvist utbyte. Det är dock viktigt att ta hänsyn till de olika behoven hos barn och föräldrar. Båda formerna av rättvisa är grundade i tanken att barn för vidare det materiella och immateriella arv som de har erhållit till sina barn. Samtidigt kan en efterfrågan uppstå på att förtjänster som tillförs inom och av familjer till samhället, för ökat välmående och i form av humankapital, erkänns av samhället exempelvis i form av en pensionsförsäkring.

10.48 Rättvisebegrepp är dessutom relevanta för relationer mellan generationer som lever nu, och i framtiden, gällande användning av naturresurser, omfattningen av statsskulden och uppskattningen av det kulturella arvet. För att ta itu med den mångdimensionella förståelsen av rättvisa mellan generationer föreslår vi en normativ beskrivning av generationspolicy som är orienterad mot allmänna mänskliga rättigheter och som samtidigt pekar på det ömsesidiga beroendet mellan generationer och de skyldigheter som detta innebär. Barnkonventionen är ett viktigt dokument för detta arbete.

10.49 Rättvisebegrepp spelar också en roll i vardagen. Där blandas de bland annat med uppfattningar om rättvisa och jämlikhet. Ett viktigt kriterium är relationen mellan jämlikhet och ojämlikhet, som det uttrycks i talesättet kräver rättvisa att jämlikhet bemöts med jämlikhet och ojämlikhet med ojämlikhet.

10.50 I uppfattningen om rättvisa är det viktigt med förståelsen av det förflutna (exempelvis införskaffandet av tillgångar), nutiden (nuvarande användning och ökning av tillgångar) och framtiden (att föra detta vidare). Följaktligen får frågan om rättvisa mellan generationer — parallellt med det växande intresset för generationsfrågor — stor uppmärksamhet. Rättvisa mellan generationer är också av betydande intresse för politiska initiativ. De refererar ofta till filosofiska och politiska studier som nästan uteslutande behandlar generationer som sociala kollektiv (och ofta enbart i meningen ålderskohort).

10.51 Det är även viktigt att skilja på rättvisa mellan samtida generationer och rättvisa för *påföljande* generationer. Det första betyder relationer mellan generationer (eller åldersgrupper) som lever samtidigt och det andra betyder relationer mellan generationer som tidsmässigt följer på varandra i framtiden. Här finns en debatt om hur långt fram i tiden vi behöver tänka och om de nu levande generationerna ska ta med skyldigheter mot en fjärran framtid i beräkningen eller inte. Uppmärksamhet riktas också mot den typ av relationer som finns mellan dagens generationer och framtida generationer, vars existens direkt eller indirekt beror på de beslut som fattas av nuvarande generationer. Ett förslag har varit att perspektivet ska inkludera följderna av åtminstone tre generationer (Laslett: "intergenerational tri-contract").

Kontrakt mellan generationer

10.52 Kontrakt mellan generationer kan vara en metaforisk beskrivning av ett "pay-as-you-go-system" (betalning sker vid användning) i det offentliga pensionssystemet där den arbetande

generationen betalar för pensionsersättningar till den pensionerade generationen genom sina pensionsavsättningar. Här används välfärdsstatens generationsbegrepp. Genom den demografiska förändringen så prövas det väletablerade "pay-as-you-go-systemet", vilket föranleder diskussioner om den fortsatta hållbarheten gällande en rättvis fördelning mellan generationer.

Mänsklig kapacitet (Humanvermögen)

10.53 Alstrandet av mänsklig kapacitet innefattar överföring och alstring av livskompetenser, till exempel allmänna förmågor att orientera sig i världen och interagera med andra individer. Termen vital kapacitet framstår som den mest lämpliga termen för detta. En annan betydelse refererar till kunskap och färdigheter som möjliggör att individen kan arbeta, till exempel *arbetskapacitet* i ordets vidare betydelse. Båda är i första hand en förutsättning för all ekonomisk, social och kulturell interaktion i samhället. Tvetydigheten i det tyska begreppet "*Vermögen*" är avsiktlig. Om vi uttrycker vår "kapacitet" att göra något, kan detta referera till materiella förutsättningar samt till färdigheter och kunskap. Båda formerna av "kapacitet" är beroende av varandra.

Generationspolicy

10.54 Generationspolicy — i ännu en betydelse av ordet — är resultatet av insikten om nödvändigheten att det finns samhällsorganisationer för relationer mellan generationer. Där igenom kan outtalade och uttalade generationspolicys urskiljas.

10.55 Utifrån den nuvarande analysen gällande socio-politisk praktik, föreslår vi följande tes: *Generationspolicy återspeglar aktuella insatser för rättvisa mellan generationer, både från statliga och icke-statliga institutioner som fördelar resurser mellan generationer. Två definitioner föreslås.*

10.56 Beskrivande generationspolicy: *Generationspolicy inkluderar alla insatser för att institutionalisera individuella och kollektiva relationer mellan generationer i det privata och offentliga rummet. Vidare måste vi förtydliga i vilken grad insatser på andra policyområden är avsiktligt eller oavsiktligt relevanta.*

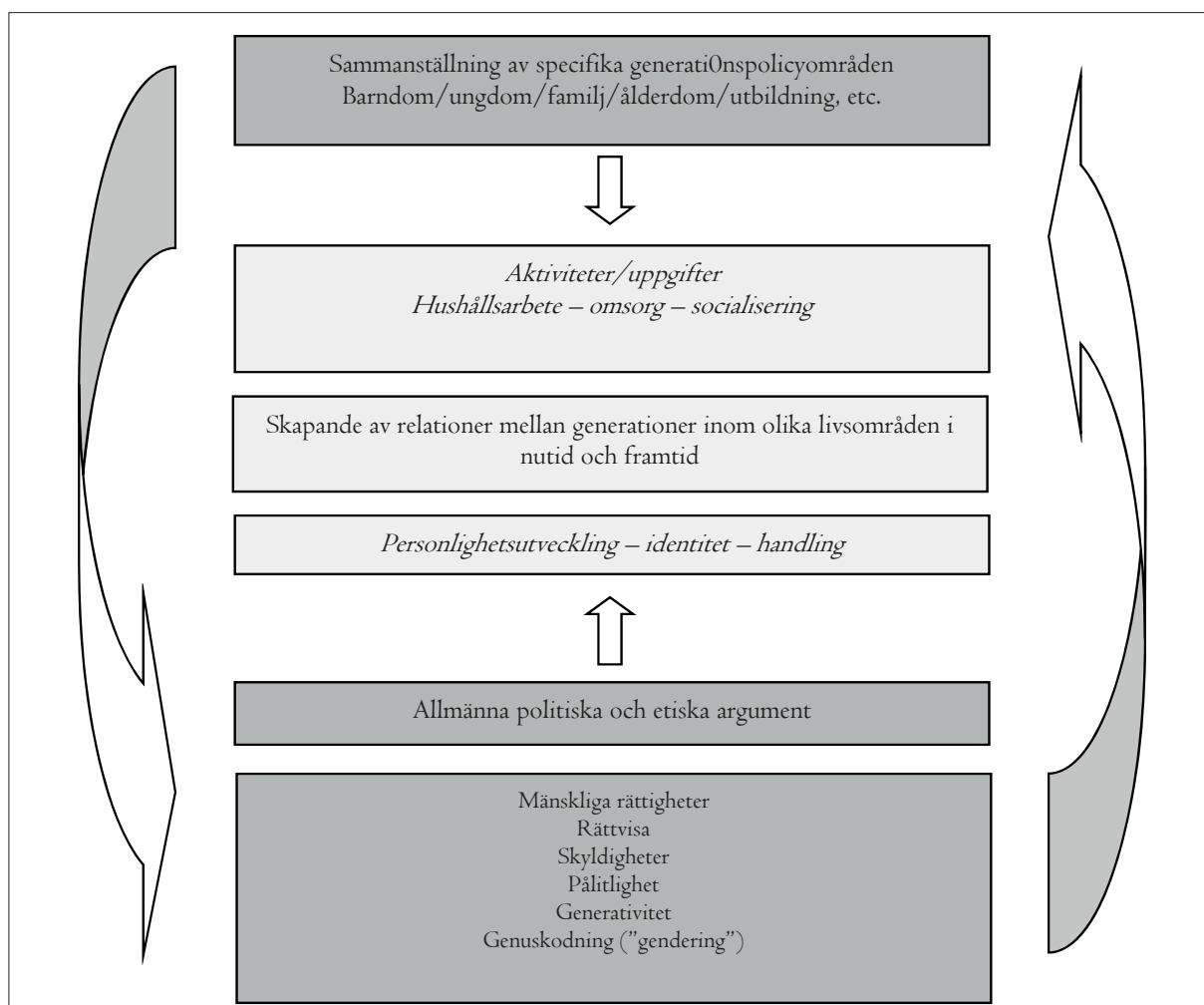
10.57 Programmatisk generationspolicy: *Skapandet av generationspolicy medför etablerandet av förutsättningar som tillåter skapandet av privata och offentliga relationer mellan generationer i nutid och i framtid på ett sätt som garanterar utvecklingen av en ansvarsfull och samhällsorienterad personlighet å ena sidan och samhällsutveckling å andra sidan.*

10.58 Ett område av ökande betydelse inom tillämpad generationspolicy handlar om projekt under den övergripande rubriken *dialog mellan generationer*. Individer från två eller fler åldersgrupper, som representerar olika generationer, engagerar sig i gemensamma aktiviteter och deltar i projekt som bidrar med samhällsnytta. På samma gång motiveras många deltagare av möjligheten att vidareutveckla sig själva. Enligt antagandet att lärande (generativ socialisering) är en specifik karaktäristik i relationer mellan generationer, kan dessa aktiviteter ses som

utbildningsprojekt. Dessa aktiviteter får ytterligare politisk betydelse eftersom de ofta bygger på initiativ i civilsamhället. Om de får stöd från staten är detta ofta i form av bidrag.

Diagram över en integrerad generationspolicy

10.59 Följande diagram summerar förståelsen av generationspolicy. Kärnan handlar om att etablera sociala förutsättningar för ett öppet och vidsynt skapande av relationer mellan generationer. Dessa förutsättningar är en nödvändig betingelse för att individen ska kunna utveckla en oberoende och samhällsorienterad personlighet. Flera andra socio-politiska argument hänvisar till detta. De är en nödvändig förutsättning för ett individuellt självförverkligande i utvecklandet av en oberoende och samhällsorienterad personlighet. De kräver kontinuerlig reflektion i ljuset av faktisk och önskad samhällsdynamik. Eftersom detta rör utvecklingen mot en "hel människa", är det nödvändigt med en sammanställning av alla de statliga och icke-statliga organisationer som direkt eller indirekt påverkar organiseringen av relationer mellan generationer på strukturell och institutionell nivå. De är grundade på specifika normativa argument som är internt sammanlänkade av mer generella argument (pilarna). Den här förståelsen inkluderar mer än enbart en ögonblicksbild. Den involverar intensivt och aktivt samarbete istället för enbart koordination, och att hålla ögonen på gemensamma övergripande mål. Detta kräver en social och kreativ hantering av spänningar, sociala olikheter och intressen. På så vis ger en konceptuell integrerad generationspolicy viktiga impulser till en allmän samhällspolitik.



Utblick

10.60 "Generationer berättas och räknas" (S. Weigel). Allestädes närvarande fakta, vanligen kallat generationer och relationer mellan generationer kräver mångvetenskapliga perspektiv. Det tillåter samtidigt att broar byggs mellan teori, praktik och policy. Det här kräver olika metoder för forskning och kunskapsöverföring. Att förklara detta på en lämplig detaljnivå skulle kräva ytterligare ett "kompendium". Den här texten visar dock att frågor om relationer mellan generationer är ett fält som är akademiskt fascinerande och efterfrågat i praktiken.